

Speciālās regulatīvās vides mākslīgā intelekta sistēmu attīstībai projektu iesniegumu atlases nolikums

I. Vispārīgie jautājumi

1. Nolikums:

1.1. nosaka speciālās regulatīvās vides mākslīgā intelekta (turpmāk – MI) sistēmu attīstībai projektu iesniegumu atlases veidu, pieteikuma iesniegšanas un vērtēšanas kārtību, vērtēšanas kritērijus, vērtēšanas kritēriju piemērošanas metodiku, citu projektu iesniegumu atlasei nepieciešamo informāciju (turpmāk – Nolikums);

1.2. Izstrādāts atbilstoši Mākslīgā intelekta centra likumam (turpmāk - Likums), Ministru kabineta noteikumiem Nr.12 "Kārtība, kādā Mākslīgā intelekta centrs organizē speciālo regulatīvo vidi un datu apstrādi" (turpmāk - MK noteikumi), kā arī atbilstoši Eiropas parlamenta un Padomes 2024.gada 13.jūnija Regulas (ES) 2024/1689 (turpmāk – Regula) ietvaram.

2. Šī Nolikuma izpratnē lieto šādus terminus:

2.1. **MI sistēma:** mašinizēta sistēma, kura projektēta darboties ar dažādiem autonomijas līmeņiem, kura var pēc ieviešanas būt adaptīva, un kura eksplīcītiem vai implīcītiem mērķiem secina no informācijas, ko tā saņem, kā ģenerēt iznākumus, piemēram, prognozes, saturu, ieteikumus vai lēmumus, kas var ietekmēt fizisko vai virtuālo vidi, atbilstoši Regulas 3. panta 1.punktam;

2.2. **aizliegtā MI prakse:** MI sistēma, kura ir aizliegta saskaņā ar Regulas 5. pantu.

2.3. **augsts risks:** MI sistēma ar augstu risku veselībai, drošībai vai cilvēka pamattiesībām, kuras ir uzskaitītas Regulas 3. pielikumā;

2.4. **atklāta projektu iesniegumu atlase:** starp projektu iesniegumiem notiek vienlīdzīga sacensība par projekta iesnieguma apstiprināšanu un speciālās regulatīvās vides izveidi;

2.5. **ierobežota projektu iesniegumu atlase:** iepriekš ir zināms noteikts projektu iesniedzēju loks, kuros uzaicina iesniegt projektu iesniegumus;

2.6. **MI sistēmas gatavība:** MI sistēmas attīstības gatavības līmenis, kas raksturo izstrādes stadiju un testēšanas briedumu (atbilstoši Nolikuma 2.pielikumam);

2.7. **iesniegums:** dokuments, ko iesniedzējs sagatavo un iesniedz Nodibinājumam "Mākslīgā intelekta centrs" (turpmāk – Centrs), lai saņemtu atļauju piedalīties speciālajā regulatīvajā vidē MI sistēmas attīstībai;

2.8. **iesniedzējs:** persona, kura vēlas piedalīties speciālajā regulatīvajā vidē un ir iesniegusi projekta iesniegumu Centram;

2.9. **atlase:** process, kura mērķis ir atlasīt speciālās regulatīvās vides dalībniekus.

2.10. **kompetentā institūcija:** iestāde projekta jomas kompetencē, kas sniedz atzinumu par projekta iesniegumu un (ja attiecināms) nodrošina uzraudzību projekta īstenošanas laikā;

- 2.11. **datu devējs:** projekta īstenošanai nepieciešamo datu pārzinis;
- 2.12. **VIRSIS:** Valsts informācijas resursu, sistēmu un sadarbības informācijas sistēma (datu kataloga publiskā daļa un vienošanās par datu apriti).

II. Atlases veids

3. Piekļuve speciālajai regulatīvajai videi notiek atklātas projektu iesniegumu atlases procedūras veidā.
4. Speciālās regulatīvās vides ietvaros iesniedzējs var iesniegt vienu vai vairākus MI sistēmas projektu iesniegumus. Par katru MI sistēmu iesniedzams atsevišķs projekta iesniegums. Centrs vienā atlases kārtā var apstiprināt ne vairāk kā vienu projekta iesniegumu no viena iesniedzēja, ja to pamato Centra kapacitāte un vienlīdzīgas attieksmes princips.

III. Projekta iesnieguma iesniegšanas kārtība

5. Centrs publicē paziņojumu ar uzsaukumu par atklātas projektu iesniegumu atlases izsludināšanu un projektu iesniegumu atlases nolikumu Valsts digitālās attīstības aģentūras (turpmāk – VDAA) tīmekļvietnē, saskaņā ar MK noteikumu 10.punktu.
6. Speciālajā regulatīvajā vidē var piedalīties jebkurš iesniedzējs ar jaunizveidotu MI sistēmu vai ar MI esošu sistēmu, kurā plānotas būtiskas izmaiņas atbilstoši Regulas 3.panta 23. punktam (turpmāk – MI sistēma), ja:
- 6.1. projekta iesniedzējs ir juridiska persona un tās vai tās filiāles vai pārstāvniecības reģistrētā adrese atrodas Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā;
- 6.2. MI sistēma nav klasificēta kā aizliegtas MI prakses sistēma;
- 6.3. uz projekta iesniedzēju neattiecas Likuma 8. panta trešās daļas izslēdzošie nosacījumi
7. Iesniegumu nosūta elektroniski uz Centra e-pastu info@ailatvia.lv līdz uzsaukumā norādītajam termiņam. Citādi iesniegti vai pēc termiņa iesniegti iesniegumi netiek reģistrēti un vērtēti. Visi dokumenti jāparaksta ar drošu elektronisko parakstu, kas satur laika zīmogu.
8. Uzsaukumā tiek norādīts projekta iesniegumu iesniegšanas termiņš (ne īsāks par 30 dienām) un cita būtiska informācija.
9. Iesniedzējs aizpilda VDAA tīmekļvietnē publicētajā uzsaukumā norādīto projekta iesnieguma veidlapu "Iesnieguma veidlapa dalībai speciālajā regulatīvajā vidē mākslīgā intelekta testēšanai", kura ir izstrādāta atbilstoši MK noteikumu 13.punktam.
10. Par pieņemtiem iesniegumiem uzskatāmi tādi, kuri iesūtīti uzsaukumā norādītajā termiņā, atbilst visām uzsaukumā noteiktajām prasībām, tostarp satur visu prasīto informāciju. Iesniegtajiem dokumentiem ir jābūt latviešu valodā.
11. Iesniedzot projekta iesniegumu, iesniedzējs apņemas:
- 11.1. piedalīties speciālās regulatīvās vides pasākumos;
- 11.2. sniegt savlaicīgu atgriezenisko saiti un informēt Centru par iegūtajiem rezultātiem;

- 11.3. iesniegt nepieciešamo informāciju, kas nepieciešami komercdarbības atbalsta (*de minimis*) izvērtēšanai (ja attiecināms).
12. Ja iesniegums neatbilst kādai no noteiktajām prasībām, Centrs pieprasa iesniedzējam novērst konstatētos trūkumus vai iesniegt trūkstošo informāciju piecu darba dienu laikā. Ja Centra norādītie trūkumi noteiktajā termiņā nav novērsti, Centrs iesniegumu atzīst par neiesniegtu.
13. Sākotnēji tiek izvērtēta projekta iesniedzēja atbilstību Likuma 8. panta trešās daļas prasībām un šī Nolikuma 6.punkta prasībām, un trīs darbdienu laikā no iesnieguma saņemšanas dienas nosūta projekta iesniegumu kompetentajām institūcijām saskaņā ar MK noteikumu 14.punktu.
14. Kompetentās institūcijas MK noteikumu 14.punktā noteiktajā termiņā sniedz Centram atzinumu par projekta iesniegumu.
15. Projektu iesniegumu atlases process noslēdzas ar Centra lēmuma paziņošanu projektu iesniedzējiem, ne vēlāk kā 45 dienu laikā no projekta iesniegšanas beigu datuma.

IV. Vērtēšanas kārtība un kritēriju piemērošanas metodika

16. Atlases vērtēšanu veic komisija, kura ir izveidota ar Centra direktora rīkojumu (turpmāk – Komisija).
17. Vērtēšana atbilstoši šī Nolikuma 18. punktā noteiktajiem kritērijiem tiek veikta, ja ir saņemts kompetentās iestādes atzinums un uz projekta iesniedzēju neattiecas izslēdzošie kritēriji.
18. Komisija pieņemtos iesniegumus vērtē atbilstoši MK noteikumos noteiktajiem pamatprincipiem, kā arī saskaņā ar 1.pielikumā noteikto metodoloģiju.
19. Katram iesniegtajam projektam tiek piešķirti punkti, atbilstoši Nolikuma 1.pielikumā noteiktajai metodikai. Projekta iesnieguma vērtēšanas vajadzības gadījumā Centrs var piesaistīt ārējos ekspertus.
20. Kad iesniegumu izvērtēšana ir pabeigta, Komisija sagatavo savu vērtējumu un pieņem pamatotu lēmumu atļaut vai noraidīt piekļuvi speciālajai regulatīvajai videi.
21. Centra pieņemto lēmumu var pārsūdzēt viena mēneša laikā Administratīvajā rajona tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.
22. Pamatojoties uz Komisijas veikto vērtējumu atbilstoši atlases kritērijiem, Centrs uzsaukuma ietvaros iekļauj speciālajā regulatīvajā vidē ne vairāk kā trīs MI sistēmas ar augstāko punktu skaitu.

V. Noslēguma jautājumi

23. Iesniedzot projekta iesniegumu, iesniedzējs piekrīt visiem projekta uzsaukuma nosacījumiem un prasībām.
24. Iesniegtajai dokumentācijai ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss.
25. Iesniedzot iesniegumu, dalībnieks piekrīt vispārīgas informācijas publiskošanai par projektu.

1.pielikums

Vērtēšanas kritēriju analizējamo aspektu apraksts

Šis pielikums skaidro, kā Centrs salīdzina iesniegtos projekta iesniegumus un piešķir punktus. Centrs izvērtē iesniegtos iesniegumus un priekšroku piešķir tādi MI sistēmai, kura:

1. ir inovatīva, novērš esošās tirgus nepilnības, ievieš jaunas un novatoriskas funkcijas vai piedāvā unikālus un vērtīgus risinājumus Likuma 4. panta pirmās daļas 1. un 7. punktā noteiktajās jomās;
2. veicina attīstības plānošanas dokumentos, digitālās transformācijas politikas jomā noteikto mērķu sasniegšanu vai palīdz novērst tirgus nepilnības, kas kavē šo mērķu efektīvu īstenošanu;
3. tehniski ir vairāk gatava – tai ir pietiekama darbības jauda (iesniedzēja skaitļošanas resursi, sistēmas izstrādei nepieciešamās skaitļošanas jaudas, un/vai iesniedzēja rīcībā esošās paša jaudas) un pirms dalības speciālajā regulatīvajā vidē iesniedzējs patstāvīgi nodrošina nepieciešamos skaitļošanas un IT infrastruktūras resursus MI sistēmas izstrādei (skatīt MI sistēmas gatavības līmeņus 2.pielikums).
4. ir klasificējama kā augsta riska MI sistēma;
5. regulatīvās vides pamatojums ietver nepieciešamību pēc speciālas regulatīvās vides izveides, ja MI sistēmas attīstībai ar Centra un kompetento iestāžu sniegto atbalstu (tostarp tikai konsultācijām un projekta koordinēšanu) nepietiek.

Vērtēšanas skala

Katru kritēriju Komisija vērtē skalā 0–5 punkti:

Punkti	Nozīme
0	Informācija nav sniegta / nav saprotama / nav pierādījumu vai pamatojuma.
1	Ļoti vājš pamatojums; būtiski trūkumi; nav iespējams objektīvi izvērtēt.
2	Dalējs pamatojums, bet ar būtiskiem trūkumiem (trūkst pierādījumu, plāna vai analīzes).
3	Atbilstoši minimumam: pamatots, konsekvents apraksts ar saprotamu pierādījumu kopumu.
4	Labi: konkrēti dati/soļi, reālistisks plāns, identificēti galvenie riski un mazināšana.
5	Izcili: ļoti konkrēti un pārbaudāmi; skaidra ieviešana, mērījumi un pāreja uz parasto režīmu.

Lai samazinātu subjektivitāti, pie katra kritērija ir norādīti “enkuri” (etaloni) 3/5 un 5/5 līmenim — minimālais pierādījumu apjoms, kas nepieciešams attiecīgajam vērtējumam.

Punktu aprēķins

Katram kritērijam ir noteikts svars (maksimālais punktu skaits). Kritērija punkti tiek aprēķināti šādi:

Kritērija punkti = Svars × (piešķirtais vērtējums / 5).

Gala punktu summa = visu kritēriju punktu summa. Maksimālais punktu skaits: 100 punkti (visu kritēriju svaru summa).

Vērtēšanas kritēriji, svori un enkuri

Nr.	Kritērijs	Svars (maksimālie punkti)	Ko vērtē	Enkuri (3/5 un 5/5)
1	Inovitāte un tirgus nepilnību novēršana Centra jomās	20	Cik inovatīva ir MI sistēma un vai tā novērš tirgus nepilnības, ievieš jaunas/novatoriskas funkcijas vai piedāvā unikālu risinājumu. Vērtē arī atbilstību Centra jomām (Likuma 4. panta pirmās daļas 1. un 7. punktā minētajās jomās).	3/5: skaidri aprakstīta inovācija, nozares problēma/tirgus nepilnība un atbilstība konkrētai jomai. 5/5: inovācija pierādāma (salīdzinājums ar alternatīvām/standartu), unikāls piensums, konkrēts lietošanas gadījums vienā vai vairākās jomās ar paredzamu ietekmi.
2	Ieguldījums attīstības plānošanas un digitālās transformācijas mērķos	15	Cik tieši MI sistēma veicina attīstības plānošanas dokumentos/digitālās transformācijas politikā noteikto mērķu sasniegšanu vai palīdz novērst tirgus nepilnības, kas kavē šo mērķu efektīvu īstenošanu.	3/5: ir skaidra sasaiste ar mērķiem, 1–2 mērījumi (KPI). 5/5: ir precīza sasaiste ar mērķiem, KPI, mērījumu metodika un datu avoti, kā arī sagaidāmā ietekme (piem., laika/izmaksu/kvalitātes uzlabojums).
3	Tehniskā gatavība un resursu nodrošinājums pirms dalības	30	MI sistēmas gatavība (skat. 2.pielikumu par gatavības līmeņiem), darbības jauda un pieteicēja spēja pirms dalības patstāvīgi nodrošināt nepieciešamos skaitļošanas un IT infrastruktūras resursus izstrādei un testēšanai.	3/5: gatavības līmenis vismaz TRL5 (validācija mākslīgi radītā vidē) vai augstāks; ir pilotēšanas plāns (vide, apjoms, grafiks, testēšanas kritēriji/KPI); ir aprēķināta/aprakstīta vai rezervēta infrastruktūra (skaitļošana, droša vide, piekļuves kontrole) un atbildīgie. 5/5: TRL8 (pabeigta un pārbaudīta) vai TRL9 ar skaidri definētu, kāpēc regulatīvā vide vajadzīga (piem., jaunas funkcijas, uzraudzība, atbilstība augsta riska režīmā); ir pierādījumi (testu/validācijas rezultāti,

				stabilitāte, drošības pārbaudes); ir infrastruktūras un drošības apraksts (arhitektūra, piekļuves modelis, žurnāli, rezerves kopijas, incidentu process).
4	Augsta riska MI sistēmas kvalifikācija	10	Vai MI sistēma ir klasificējama kā augsta riska MI sistēma. Augsta riska statuss tiek vērtēts kā priekšrocība, jo regulatīvā vide dod lielāku pievienoto vērtību sarežģītāku atbilstības un uzraudzības jautājumu risināšanai.	3/5: norādīta iespējamā MI sistēmas kategorija, bet pamatojums ir vispārīgs un/vai nav norādes par MI sistēmas iespējamām lietojuma veidiem. 5/5: detalizēts pamatojums augsta riska kvalifikācijai, identificēts attiecīgais lietojuma veids un pamatots ar konkrētiem lietošanas gadījumiem, atzīti neskaidrie klasifikācijas jautājumi, kuru risināšanai nepieciešama speciālā regulatīvā vide.
5	Regulatīvās vides pamatojums un nepieciešamība pēc īpaša režīma	25	Vai regulatīvās vides pamatojums pierāda īpaša režīma nepieciešamību: ne vien Centra un kompetento iestāžu atbalsts (konsultācijas/koordinēšana), bet tieši speciālās regulatīvās vides ietvars ir vajadzīgs, lai projektu varētu droši īstenot (piem., strukturēta testēšana, nosacījumi, atkāpes, uzraudzība).	3/5: ir pamatots, kāpēc vajadzīga regulatīvā vide, bet argumenti vispārīgi. 5/5: precīzi aprakstīts, kāpēc ar konsultācijām/koordinēšanu vien nepietiek, kā arī definēts, kādi regulatīvās vides elementi ir nepieciešami (saturs, ilgums, atbalsts, iespējamās atkāpes). Formulēta stratēģija darbībai pēc regulatīvās vides.

Neizšķirta gadījumi

Neizšķirta gadījumā (vienāds punktu skaits) priekšroka tiek dota projektam ar:

- augstāku vērtējumu kritērijā Nr. 3 (gatavība), pēc tam — kritērijā Nr. 5 (regulatīvās vides pamatojums) un pēc tam — kritērijā Nr. 1 (inovitāte).

MI sistēmas gatavības līmeņi

Tehniskās gatavības vērtēšanai Komisija izmanto tehnoloģiskās gatavības līmeņu (TRL) novērtēšanas skalu, kas palīdz noteikt tehnoloģijas brieduma pakāpi, sākot no pamatprincipu novērošanas līdz pilnīgai komercializācijai. TRL skala, ko izmanto Eiropas Savienībā, ietver līmeņus no TLR1 līdz TLR9.

Jo augstāks gatavības līmenis, jo sistēma ir piemērotāka testēšanai speciālajā regulatīvajā vidē.

TRL1 – Izzināti dabas likumi: zinātniskā pētījuma rezultāti ļauj uzsākt lietīšķās pētniecības un tehnoloģijas attīstības darbus.

TRL2 – Formulēta tehnoloģijas praktiskā lietojuma koncepcija.

TRL3 – Koncepcijas eksperimentālā pārbaude: uzsākta izpēte un izstrāde (analītiskie/laboratorijas pētījumi), lai apstiprinātu prognozes par tehnoloģijas komponentēm.

TRL4 – Tehnoloģijas validācija laboratorijas vidē: veikta galveno tehnoloģisko komponentu integrācija, lai pārbaudītu to kopdarbību laboratorijas vidē.

TRL5 – Tehnoloģijas validācija mākslīgi radītā vidē: tehnoloģiskie komponenti ir integrēti ar samērā reāliem atbalsta elementiem, lai tehnoloģiju var pārbaudīt mākslīgi radītā vidē.

TRL6 – Tehnoloģijas demonstrācijā mākslīgi radītā vidē: sistēmas modelis vai prototips ir pārbaudīts mākslīgi radītā vidē.

TRL7 – Sistēmas prototipa demonstrācija darbības vidē: sistēmas prototips, kas atbilst vai tikai minimāli atšķiras no plānotās sistēmas, ir pārbaudīts reālās darbības vidē.

TRL8 – Sistēma ir pabeigta un pārbaudīta: ir pierādīts, ka tehnoloģija darbojas tās galīgajā formā un plānotajos apstākļos (pēdējais tehnoloģijas attīstības līmenis).

TRL9 – Sekmīga sistēmas ekspluatācija.

Gatavības līmenis tiek pārvērsts 0–5 vērtējumā kritērijam Nr. 3 šādi:

Vērtējums (0–5)	TRL līmeņi	Paskaidrojums (saskaņots ar TRL skaidrojumiem)
0-1	TRL1–2	Pamatprincipu novērojumi / formulēta praktiskā koncepcija (idejas/koncepcijas stadija). Regulatīvai videi par agri, ja nav skaidra testa scenārija un resursu.
2	TRL3–4	Koncepcijas eksperimentālā pārbaude / validācija laboratorijā (laboratorijas prototips, komponentu integrācija laboratorijas vidē).
3	TRL5	Validācija mākslīgi radītā vidē (integrēti komponenti ar samērā reāliem atbalsta elementiem). Tipiski minimālais briedums salīdzināmai pilotēšanai.

4	TRL6–7	TRL6: demonstrācija mākslīgi radītā vidē (sistēmas modelis vai prototips pārbaudīts; tests testēšanas vidē). TRL7: sistēmas prototipa demonstrācija reālā darbības vidē (ierobežots pilots).
5	TRL8–9	TRL8: sistēma pabeigta un pārbaudīta (pilna integrācija, validācija un drošības pārbaudes). TRL9: sekmīga sistēmas ekspluatācija. Regulatīvā vide pamatota, ja vajag risināt atbilstības/uzraudzības jautājumus vai testēt jaunas funkcijas kontrolētā režīmā.